Scientific quarterly (scientific-research article) of Islamic world political research
Vol. 13, No. 3, Autumn 2023, 1-24
DOI: 10.21859/priw-130301

Economic sanctions against Iran and its impact on the socio-economic situation (SES) of the new middle class (a case study of nurses)

Seyedali Mortazavi Emami Zavareh[1]

Date of Received: 2023/04/24 **Date of Acceptance**:2023/09/11

Abstract

Sanctions are a part of the international diplomacy governing the current world, which is applied by the sanctioning countries as a civilian tool to force the governments of the target countries to perform the desired response. In the current situation of the international economic sanctions crisis in Iran, the new middle class is known as one of the most vulnerable sections of the society. The purpose of this research is to study the effects of sanctions on social classes, with the title of economic sanctions against Iran, and its impact on the new average socio-economic status in the nursing community. Considering the common features of different groups that make up the middle class, one of them, nurses, has been investigated as a researchable sample. Therefore, the main question of the research is what effect did the economic sanctions have on the new economic and social class, and what effect did it have on the nurses here? The descriptive research method is correlational and the studied population is the occupational class of nurses in Ardestan city hospital. The results showed that economic sanctions had a significant effect on the income of nurses (0.397). Also, the impact of sanctions against Iran on the social-economic status of nurses is equal to (0.344) and has a positive effect. And finally, economic sanctions against Iran have not had a significant effect on the housing situation of nurses (0.011).

Keywords: Sanctions against Iran, and economic-social situation, welfare and livelihood, middle class, nurses

1. Assistant Professor, Department of Political Science, Arak University, Iran.
Sedaliemami@gmail.com

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA...

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام
۲
سال سیزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، انجمن مطالعات جهان اسلام
فصلنامه علمی (مقاله علمی - پژوهشی) پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال سیزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲، صص ۲۴ - ۱

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۳۰۳۰۱

تحریم اقتصادی علیه ایران و تأثیر آن بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی طبقه متوسط جدید (مطالعه موردی پرستاران)

سید علی مرتضوی امامی زواره[۱]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۳۰

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

چکیده

تحریم جزیی از دیپلماسی بین المللی حاکم بر جهان کنونی است که از سوی کشورهای تحریم کننده به عنوان ابزاری غیرنظامی برای اجبار دولتهای کشورهای هدف جهت انجام واکنش مورد نظر اعمال می شود. در شرایط کنونیِ بحران بین المللی تحریم اقتصادی در کشور ایران، طبقه متوسط جدید از اصلی ترین اقشار آسیب پذیر جامعه شناخته شده است. هدف از این پژوهش مطالعه اثرات تحریم بر طبقات اجتماعی با عنوان تحریم اقتصادی علیه ایران و تاثیر آن بر وضعیت اقتصادی-اجتماعی[۲] متوسط جدید در جامعه پرستاران می باشد. با در نظر گرفتن ویژگی های مشترک طبقه گروه های مختلف تشکیل دهنده طبقه متوسط، یکی از آنها یعنی پرستاران به عنوان نمونه قابل تحقیق بررسی شده است. بنابراین سئوال اصلی پژوهش این است که تحریم های اقتصادی چه تاثیری بر طبقه اقتصادی و اجتماعی جدید و در اینجا پرستاران چه تأثیری داشته است؟ روش پژوهش توصیفی همبستگی است و جامعه مورد مطالعه طبقه شغلی پرستاران بیمارستان شهرستان اردستان می باشد.نتایج نشان داد تحریم‌های اقتصادی بر میزان درآمد پرستاران برابر(۰/۳۹۷) و تأثیر معناداری داشته است. همچنین میزان تأثیرگذاری تحریم علیه ایران بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی پرستاران برابر(۰/۳٤٤) و دارای تاثیر مثبت میباشد. و در نهایت تحریم‌های اقتصادی علیه ایران بر وضعیت مسکن پرستاران برابر(۰/۰۱۱) تأثیر معناداری نداشته است.

واژه‌های کلیدی: تحریم علیه ایران، وضعیت اقتصادی- اجتماعی،رفاه و معیشت، طبقه متوسط، پرستاران

۱. استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه اراک، ایران. Sedaliemami@gmail.com

2. SES

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

مقدمه

در طول چهار دهه اخیر نظام جمهوریاسلامی در سه ظرف ملی، منطقه‌ای و بین المللی با انبوهی از بحران‌ها مواجه بوده است. در میان بحران‌ها، تحریم همواره به اشکال مختلفی اعمال شده و زمینه‌ساز شکل‌گیری چالش‌های امنیتی گسترده‌ای نیز شده است. به سخن دیگر، تحریم ها به مثابه «اقدامات تنبیهی» قدرت‌های بزرگ، و مجریان تحریم به رهبری ایالات متحده در صدد بوده‌اند تا با گسترش و تعمیق بحران در جامعه ایران به اهداف مورد نظر خود دست یابند (میراحمدی ،۱۳۹۳:۲۸).

امروزه سیاست سلطه جهانی تأثیرگذاری بر ذهنیتها و رفتار، تنها با تکیه بر جنگ روانی و تبلیغات انجام نمیشود. امکاناتی مانند عملیات فریب و اقدامات اطلاعاتی نیز میتوانند نقش مهم و گاه منحصر به فردی در رسیدن به هدف یاد شده فراهم کنند؛ ضمن اینکه گاه برخی اقدامات عملی یا به کارگیری قدرت سخت و نیمه سخت، میتواند صرفا با هدف تأثیرگذاری روانی بر مخاطبان چندگانه یاد شده صورت پذیرد؛ نمونههایی از این کاربرد را میتوان به شرح زیر فهرست کرد:

۱)استفاده از تحریم:(مانند تحریم صدور بنزین به ایران) عملا میتواند با نشاندادن حکومتی که بر اقیانوسی از نفت نشسته است و قدرت تأمین سوخت جامعه خود را ندارد مورد استفاده قرار گرفته و به تضعیف تصور شهروندان از قدرت کارآمدی حکومت کمک کند(سیف و خجسته، ۱۳۹۲:۱۰).

۲)عدم همکاری: جینشارپ و رابرتهلوی در این باره مینویسند: « ... خارج کردن وجوه نقدی از بانکها که به بحران مالی و نابسامانی وضعیت اقتصادی در سطح بین المللی منجر میشود نمونه هایی از پرهیز از همکاری اقتصادی هستندعلاوه بر این، در عرصه بین المللی، تشویق شرکتها و مراکز تجاری یا سازمانهای غیردولتی به خودداری از همکاری با رژیم ها، تأثیر بسیار زیادی بر دستیابی به هدف دارد و به تضعیف حاکمیت منجر میشود. بی ثباتی اقتصادی نه فقط به تضعیف تکیه گاههای قدرت منجر میشود بلکه محدود کردن قدرت با این شیوه، توان ضربه زدن به مخالفان سیاسی و سرکوب آنها را از حاکمیت میگیرد (شریفی،۱۳۸۹:۱۵۷).

۳) رسانه سازی و تصویرسازی در قالب تهاجم فرهنگی در بعد اقتصادی: امروزه جوامع و کشورهای قدرتمند، همواره در پی مستعمره ساختن جوامع کوچک هستند؛ زیرا در شیوه استعمار نوین، روح و روان جامعه هدف قرار می گیرد. کشورهای قدرتمند با درک قدرت رسانه ها، امروزه در پی ابزار قرار دادن آنها هستند و قصد دارند با استفاده از رسانه ها به خواسته های خود که همانا استعمار یک جامعه است، تحقق عینی بخشند؛ یعنی کشورهای مهاجم با حمله به روح و روان جامعه هدف، بر آن هستند تا هویت خود

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

را احیاء و آن را ترویج کنند، به این معنی که هرگاه ارزشهای نهادینه شده در یک جامعه، جای خود را به ارزشهای دیگران بدهد و بحران هویت ایجاد نماید، افراد آن جامعه با پذیرش ارزشهای دیگران و پشت کردن به سنتها و باورهای خود، زمینه پیروزی کشور مهاجم را فراهم میآورند(زاهدی وفا،۱۳۸۸:۷).

۴) استفاده از نیروهای ستون پنجم مانند محتکران، دلالان ارز و سکه، قاچاقچیان: اصولا پرداختن به امور اقتصادی و کسب درآمد برای رفاه و آسایش و امنیت روحی و روانی تمام افراد جامعه است، نه برای فربه شدن طبقه خاصی از جامعه؛ ازاینرو آن بعدی از ابعاد اقتصادی که توسط نیروهای داخلی در پی اهداف استعمارگرانه دشمن، بخشی از جامعه را تحت فشار قرار داده و به محرومیت آنان افزوده و اختلاف طبقاتی را شدت بخشیده و به اتحاد و انسجام جامعه آسیب برساند، مانند ربا، احتکار، کم فروشی، کلاهبرداری و گران فروشی، تکاثر و قاچاق به طرق مختلف و خلاصه آنچه به کرامت انسان ضربه بزند و مغایر با ارزشها و مبانی اقتصاد اسلامی باشد، به عنوان ابزاری برای جنگ نرم در حیطه اقتصاد شناخته شده و به شدت تحریم گردیده و در گروه نبایدهای ارزشی اقتصاد اسلامی قرار دارد(سیف و خجسته، ۱۳۹۲:۱۲).با توجه به شرایط و وضعیت خاص سیاسی کشور و نگاه منفی به ایران که زاییده ی نظام سلطه جهانی است، کشور در عرصه های جهانی با چالش جدی مواجه شده است.(دهقانی فیروز آبادی، ۱۳۸۹:۱۰۴). همچنین از آنجا که اقتصاد ایران در این شرایط تحریم در معرض تنگنا و محدودیت قرار دارد، بنابراین در این وضعیت اقتصادی یافتن راهحل امری ضروری و حیاتی به شمار می آید.

در جامعه شناسی سیاسی ایران، مطالعه نیروهاي اجتماعی طبقه متوسط نشان داده اعضاي این طبقه داراي منزلت و موقعیت هاي اجتماعی متعددي هستند که صرفاً بر شرایط اقتصادي آنها دلالت ندارند، بلکه موقعیت شغلی، فرهنگی و اداري در کنار موقعیت اقتصادي، وجه مشخصه ي طبقه متوسط جدید است؛ به عبارتی دیگر از جمله گروههایی که در تحولات سیاسی ـ اجتماعی جوامع نقش مهم و تاثیرگذاری ایفا می‌کنند طبقه متوسط جدید می‌باشند. این طبقه از برجسته‌ترین نیروهای اجتماعی در سدهٔ بیستم و سدهٔ بیست ویکم شناخته شده و در ساختن و پرداختن سیاست و حکومت و دگرگونی های سیاسی ـ اجتماعی ایران نیز نقشی کارساز بازی کرده است و کمابیش در همهٔ دگرگونیهای اجتماعی و سیاسی، بازیگر برتر بوده یا دست کم نقش چشمگیر داشته است. طبقهٔ متوسط جدید در همهٔ زمینه‌ها بویژه اقتصاد، سیاست و فرهنگ نقش بنیادی دارد و در حوزهٔ اقتصاد اعضای آن، تنها در پی‌راه اندازی بازارهای تازه نیستند، بلکه در بینش و منش و رفتار با دیگران تفاوتهای آشکار دارند(مسعودی،۱۳۹۴: ۷۲).

طبقه متوسط درسنجش با گروههای دارا که همواره نگران حفظ منافع شخصی‌اند، گرایش بیشتری به

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

سرمایه گذاری روی محصولات و تکنولوژیهای تازه دارد؛ همچنین، درسنجش با گروههای تهیدست، بهتر از عهدهٔ برداشتن موانع از سر راه جهش اقتصادی برمیآید و میتواند با سازماندهی و راه اندازی کارخانه‌های بزرگ اشتغال زدایی کند. انگیزه‌ها و توانمندی های طبقه متوسط برای رسیدن به جهش اقتصادی که همواره دیر به بار می‌نشیند، فرصت بیشتری برای سرمایه گذاری این گروه در زمینهٔ آموزش و دیگر منابع سرمایهٔ انسانی پدید می‌آورد. گرچه سیاستمداران در همهٔ کشورها دارا و ندار در پی‌توسعهٔ اقتصادی جامعه بوده‌اند ولی طبقه متوسط موتور و اقعی رشد اقتصادی شناخته شده است (ایپکچی، ۱۳۸۸)

همچنين در برخي بررسي هاي انجام شده به تأثيرات برخي شاخص هاي وضعيت اجتماعي-اقتصادي از جمله (ميزان درآمد، سطح تحصيلات، تراكم خانواده، سن ، وضعيت تأهل و وضعيت سكونت ذكر شده است .(اسلامی و همکاران، ۱۳۹۲: ۹۲) اما همانگونه که مطرح شد دامنهٔ پیامدهای تحریم بر وضعیت و عملکرد گروه‌ها و طبقات اجتماعی اثرگذار بوده است. در این میان بررسی تأثیر تحریم ها بر نظام معیشتی طبقه متوسط جدید و شهری و کارکردهای اصلی آن می‌تواند بسیار قابل توجه باشد. اهمیت طبقه متوسط جدید در عرصه های مختلف و خصوصاً سیاسی تا بدان اندازه است که اکثر اندیشمندان آن را زمینه ساز شکل گیری جامعهٔ مدرن و یکی از عناصر و پیش‌نیازهای جامعهٔ دموکراتیک می‌دانند. از این رو تحریم و شرایط اقتصادی برآمده از آن می‌تواند منجر به بروز نوسانات در وضعیت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی طبقه متوسط جدید و فاصله‌گیری این طبقه با کارکردهای مدنی و دموکراتیک خود باشد.

درگیر شدن در نظام معیشتی می‌تواند هر چه بیشتر این طیف از نیروهای اجتماعی را از نظام دانایی، تولید دانش، گسترش فرهنگ، دموکراسی‌خواهی و اصلاح وضع موجود دورتر نماید. ازاینرو؛ میتوان تقویت نیروهای بلوک نظامی و تضعیف نیروهای جامعه مدنی را به عنوان پیامد راهبردی تحریم ها مورد نظر قرار داد، شرایطی که در آن تحریم ها، طبقه متوسط، بخش خصوصی و لایه‌های میانی بین دولت و جامعه را تضعیف و یا آنها را به نفع بخش دولتی به حاشیه می‌راند (نوری،۱۳۹۷) .بیکاری و تورم، خواب طبقهٔ متوسط را آشفته می‌سازد. گروههای بسیار مرفه در هرجا، از زندگی عمومی جامعه دور می‌شوند و نقش چندانی در تولید اندیشه و افزایش کارایی و بهره‌وری در زمینه‌های گوناگون ندارند. تهیدستان نیز چنان در نداری غوطه‌ورند که مجال نمی‌یابند به ترسیم آینده بپردازند. بدینسان، پویایی و پیشرفت هرجامعه به طبقهٔ‌متوسط بستگی پیدا می‌کند. افتادن به گودال تهیدستی کابوس همیشگی طبقه متوسط در سالهای گذشته بوده است (ایپکچی، ۱۳۸۸) برخی مطالعات جامعه شناختی نشان میدهد که آحاد مردم قبل از تحریم ها هم اضطراب هایی را تجربه کرده اند و این قبیل رفتارها در روحیه اغلب ایرانیها بخوبی در ادوار مختلف

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

بخوبی هویدا بوده است؛ اما نکته اینجاست که اکنون، این اضطراب چند برابر شده و کسی هم نیست که دلائل و ریشه های تاریخی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی آنرا تبیین و تحلیل نماید(محمدی،۱۳۹۷). اختلال در پروژه‌های عمرانی و زیرساختی؛ چالش علیه طبقه متوسط شهری؛ تضعیف سرمایه اجتماعی؛ تنزل جایگاه حاکمیت به تأمین کننده مایحتاج اولیه مردم؛ شکل‌گیری فضای یأس و ناامیدی در سطوح مختلف جامعه؛ کاهش ناگریز صادرات نفت؛ افزایش بیکاری؛ کاهش قدرت خرید خانوارها؛ انباشتگی مسائل و بحران‌ها و حرکت به سمت امتناع برون رفتی از بحران و ... صرفاً بخشی از چالش‌ها و پیامدهای راهبردی منتج از تحریم ها به شمار می‌آیند. با توجه به اینکه سالهای اخیر از نظر اقتصادی برای کشور پر فراز و نشیب در عرصه های داخلی و جهانی بوده است، این همان چیزی است که در این پژوهش مورد بررسی قرار میگیرد. در واقع سوال اصلی پژوهش حاضر این است که تحریم های اقتصادی بر طبقه اقتصادی و اجتماعی، پرستاران چه تأثیری داشته است؟

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

فرضیات تحقیق:

تحریم های اقتصادی بر میزان درآمد پرستاران تأثیر معناداری داشته است.

تحریم های اقتصادی بر طبقه اجتماعی- اقتصادی پرستاران تأثیر معناداری داشته است.

تحریم های اقتصادی بر وضعیت تهیه مسکن پرستاران تأثیر معناداری داشته است.

چارچوب نظری: طبقه متوسط جدید

طبقه اجتماعی به عنوان مجموعه‌ای از افراد است که فرصت‌های مشترکی در روابط بازاری دارند؛ یعنی از دیدگاه خرید، درآمد و مصرف وضعیت مشابهی دارند. طبقه صرفاً اقتصادی است و نیروهای اقتصادی را در برمی‌گیرد، منزلت و شأن، قشربندی اجتماعی غیراقتصادی و غیر مادی است، مثل روشنفکران و روحانیون؛ حزب نیز به عنوان خانه قدرت بر اساس علایق سیاسی سازمان می‌یابد (شیخاوندی ۱۳۷۳: ۳۱-۲۲) تعریف عام از طبقه اجتماعي عبارت است از: بخشي از جامعه كه به لحاظ داشتن ارزشهاي مشترك، منزلت اجتماعي معين، فعاليتهاي دسته جمعي، ميزان ثروت و ديگر دارايي هاي شخصي و آداب معاشرت، با ديگر بخشهاي جامعه متفاوت باشد.

اصطلاح طبقه‌ی متوسط را اولین بار یک روحانی مسیحی به نام توماس گیسبورن[1] در سال ۱۷۸۵

1. Reverend Thomas Gisborne

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

به کار برد. منظور وی از این اصطلاح، طبقهٔ دارای دارایی و نیز آنتروپورنرهایی بودند که مابین ملاکان و کشاورزان و کارگران شهری قرار داشتند. استفاده از این کلمه در طی سدهٔ نوزدهم نیز رایج بود ولی در قرن بیستم، رفته رفته بخشی از این اصطلاح یا عنوان طبقهٔ متوسط جدید، متوجه مشاغل یقه سپید گردید که از حرفه‌هایی مانند پزشکان، حسابداران، وکلا، استادان دانشگاه و غیره شروع می‌شد و تا کسانی که به کارهای معمولی‌تر و با مهارت کم‌تری اشتغال داشتند نظیر کارمندان جزء دفتری ادامه می‌یافت. البته مالکان کوچک کارخانه‌ها و خوداشتغال‌ها کم‌تر زیر پوشش این اصطلاح قرار می‌گرفتند. در عین حال دیده شده که این اصطلاح گاهی به طور کلی برای مشاغل غیر یدی نیز به کار رفته است. در جامعه‌شناسی ایران، مطالعه نیروهای اجتماعی و صف‌بندی‌های سیاسی، تنها بر اساس الگو و نظریهٔ مارکسیستی کارساز نیست. برای مثال، طبقهٔ متوسط جدید را نمی‌توان بر پایهٔ خاستگاه اقتصادی تعریف و تبیین کرد. اعضای این طبقه دارای منزلت و موقعیت‌های اجتماعی متعددی هستند که صرفاً بر شرایط اقتصادی آنها دلالت ندارد، بلکه موقعیت شغلی، فرهنگی و اداری در کنار موقعیت اقتصادی، وجه مشخصه طبقهٔ متوسط جدید است (عراقی ۲:۱۳۸۶).

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

سال سیزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

تحریم، ابزاری برای جنگ نرم اقتصادی

در روابط بین الملل معاصر، تحریم ها ابزارهایی برای حل و فصل اختلافات و دستیابی به اهداف سیاسی خاص تلقی میشوند (میراحمدی و رشیدی،۲۷:۱۳۹۳). تحریم عمل دسته جمعی و کیفری است که متضمن اقدامات لازم دیپلماتیک، اقتصادی یا نظامی در برابر کشوری میباشد که برخلاف مصوبات منشور ملل متحد رفتار کرده است (وصالی و ترابی ،۳۸:۱۳۸۹).

داگسی(۱۹۸۰) تحریم اقتصادی را به چهار نوع تقسیم میکند:۱.کنترل و محدودسازی تجاری ۲.معلق ساختن کمکها و حمایتهای تکنولوژیکی ۳. مصادره اموال و داراییهای کشورهای هدف تحریم ۴. ممنوعیت لیستی از شرکتهای کشورهای هدف برای تجارت با کشور اعمال کننده.(کازرونی و خضری،۴۰۰:۱۳۹۷).

تحریم اقتصادی را از منظر اهدافی که این تحریم دنبال می کند میتوان در سه قالب طبقه بندی کرد: تحریم واردات، که در آن واردات یک یا چند کالالی کشور هدف از سوی کشور با کشورهای تحریم کننده محدود و ممنوع می گردد، و از آن طریق تقاضا برای تولیدات کشور با کشورهای تحریم کننده محدود و ممنوع می گردد، و پس از آن تقاضا برای تولیدات کشور هدف محدود میشود. چنین اقداماتی به دنبال محدود ساختن توان کشور هدف برای بدست آوردن درآمدهای ارزی و در نهایت کاهش توانایی

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

آنها برای تأمین کالاهای مورد نیاز اعمال می گردد. دومین نوع تحریم با هدف ضربه اقتصادی به یک صنعت خاص یا بخشی از کشور هدف صورت میگیرد. یکی از نقاط ضعف این نوع تحریم ها این است که کشور هدف میتواند با یافتن بازارهای جایگزین برای محصولات خود یا فروش آنها از طریق کشور و اشخاص ثالث به دور زدن این تحریم اقدام کند. نوع دیگر تحریم ها، تحریم صادرات است، که در آن صادرات کالاهایی خاص به کشور هدف از سوی کشورهای تحریم کننده ممنوع و محدود میشود. در این نوع تحریم مصرف کنندگان کشور هدف قیمت های بالاتری را باید پرداخت کنند، و تولید کنندگان کشور فرستنده قیمتهای پایینتری را دریافت میکنند(گولیارد، ۲۰۱۳: ۳۸)

تأثیرات منفی جنگ نرم بر اقتصاد ایران

الف) افت شدید ارزش پول ملی در برابر ارز خارجی: یکی از پیامدهای ملموس و آنی جنگ نرم و تهدید نیمه سخت از نوع تحریم های اقتصادی، افت شدید ارزش ارزهای خارجی بود. به عبارتی در ارتباط با افت شدید ارزش ریال در برابر ارزهای خارجی از جمله دلار، میتوان با یک نگاه واقعبینانه گفت که گرچه جنگ رسانه ای و پیامدهای روانی و بی اعتماد سازی ناشی از آن در این افت قابل توجه ارزش ریال مؤثر بود، اما نمیتوان آن را تنها عامل تلقی کرد. در این خصوص میتوان به عوامل دیگر همچون: بحران سرمایه داری جهانی، مدیریت غلط ارزی و بانکی با دو یا چند نرخه کردن ارزها، افزایش تزریق ریال و نقدینگی و اثرات تورمی ناشی از آن، ورشکستگی تعداد قابل توجهی از کارخانجات و مانند آن اشاره کرد. شایان ذکر است که خود سیاست چند نرخه کردن ارز، سبب گسترش فساد بانکی و اثرات تشدید کننده روانی در زمینه تقاضا برای ارز و رواج بازار سیاه داشت. بنابراین تأثیر عوامل روانی و رسانهای را بایستی در کنار عوامل داخلی و غیر روامی و کژ مدیریتی دید(سردارنیا، ۱۳۹۲:۶۶).

ب) افزایش نرخ تورم و قیمت کالاها: یکی از مصادق مهم آسیب پذیری و تهدید امنیت اقتصادی ایران، به تأثیر از جنگ نرم، افزایش نرخ تورم در فاصله سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ به ویژه در سال ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ بود. افزایش تنش های دو کشور ایران و آمریکا در عرصه سیاسی و رسانهای و تشدید گفتمان سلطه ستیزانه و ضدیت با ایالات متحده در دو سال آخر ریاست جمهوری احمدی نژاد منجر به تشدید جنگ نرم به ویژه از طریق رسانه هایی همچون ماهوارهها و اینترنت علیه ایران شد. از یک سو تشدید جنگ نرم و رسانهای در سطح واقعی باعث افزایش تورم و نرخ قیمتها شد، این افزایش هم در کالاهای داخلی و هم کالاهای وارداتی بود. از سوی دیگر جنگ رسانه ای با محتوای تحریک کننده همچون : افزایش سرسام

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

آور قیمتها در ایران، ناکارآمد نشان دادن حکومت، فرار سرمایه با انجام مصاحبه هایی با صاحبنظران اقتصادی با محتوایی کاملا منفی در شبکه های ماهوارهای و مانند آن، از حیث روانی یک فضای آسیب پذیر ایجاد کرد و این ابعاد روانی نیز بر افزایش تورم و سوء استفاده توزیع کنندگان از این فضا برای افزایش قیمت ها مؤثر واقع شد، این فضای روانی به خودی خود منجر به افزایش حبابی و به شدت کاذب قیمتها شد. در این خصوص عوامل غیررسانه ای داخلی میتوان به عواملی چون : افزایش حجم پول در گردش یا نقدینگی، اجرای قانون هدفمندسازی یارانه ها و افزایش حامل های سوخت و انرژی و عدم کنترل مطلوب سوء استفاده بخش خصوصی پس از اجرای این قانون، ضعف جدی عملکرد در سازوکارهای نظارتی، وجود اقتصاد پنهان و سایه با محوریت فساد و احتکار، قوانین و سازو کارهای متزلزل در زمینه چند نرخ کردن ارز و کژ مدیریتی در نظام بانکی اشاره کرد. تأمین نیازهای اساسی، بهبود معیشت مردم با کمترین افزایش نرخ تورم و کاهش بهای کالاهای اساسی و خدمات از اصلی ترین موضوعات امنیت اقتصادی است؛ آمریکا و هم پیمانان غربی آن در سالهای اخیر تلاش کرده اند با اعمال تحریم ها، فشارهای اقتصادی بر مردم را تشدید کرده و با افزایش شدید قیمتها و تورم، حکومت را در نزد مردم ناکارآمد جلوه دهند(سردارنیا، ۱۳۹۲: ۶۸)

ج) کاهش مستمر در رشد اقتصادی، تولید ناخالص داخلی و ارزش افزوده بخش صنعت: در ادبیات اقتصادی سیاسی، نظر بر آن است که چنانچه بستر اقتصادی و چشم انداز آینده حاکی از امنیت سرمایه و تثبیت اقتصادی- سیاسی باشد، جهت سرمایه گذاری تقویت شده به سمت تولید گرایی، سرمایه گذاری داخلی و جذب سرمایه گذاری خارجی سوق می یابد؛ در غیر این صورت، سرمایه داخلی به سمت تجارت، دلال بازی و واسطه گری و فرار سرمایه جهت مییابد. در سالهای اخیر در ایران به تأثیرا از اثرات منفی جنگ رسانهای، فعالیتهای اقتصادی به صورت قابل توجهی به سمت دلال صفتی، خرید و فروش ارز و فرار سرمایه سوق یافته است و قدرت ریسک سرمایه گذاری داخلی کاهش ملموسی داشته است.

د) موازنه منفی در صادرات و واردات: یکی از پیامدهای منفی جنگ رسانه ای و تحریم های اقتصادی، تراز منفی در تجارت خارجی بود. تحریم های بانکی و بانک مرکزی ایران به صادرات نفت و گاز ایران ضربه شدید وارد کرد و این امر باعث تراز منفی شدید و رشد منفی در تراز پرداختها شد. جنگ شدید رسانهای با محوریت برنامه هسته ای و وارد کردن اتهام حمایت از تروریسم، ریسک اعتباری مراودات با ایران را افزایش داد و فرایند تجارت با شرکتها و افراد ایرانی را سخت تر ساخته و هزینه های آن را افزایش داد (سردارنیا، ۱۳۹۲: ۷۰-۷۱).

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

پیشینه پژوهش:

رضوی و اشکوه طاهری(۱۳۸۹) در پژوهشی تحت عنوان بررسی وضعیت اجتماعی -اقتصادی (SES) افراد شرکت کننده در فعالیتهای ورزشی همگانی استان مازندران به این نتیجه رسیدند که از نظر وضعیت اجتماعی - اقتصادی ۸۳/۹ درصد در طبقه پایین و متوسط به پایین و متوسط، ۱۲/۹ درصد در طبقه متوسط به بالا و تنها ۳/۲ درصد شرکت کنندگان در طبقه بالا قرار دارند. همچنین مشخص گردید که ۱۷/۷درصد دارای وضعیت اقتصادی خوب،۲۳/۹ دردصد متوسط به بالا،۵۱/۱ درصد متوسط،۳/۵ درصد متوسط به پایین و ۳/۸درصد ضعیف میباشند. نتایج مربوط به سطح تحصیلات نیز نشان داد که ۱۷/۷ درصد دارای مدرک تحصیلی زیر دیپلم، ۵۶/۵ درصد دیپلم و فوق دیپلم، ۲۶/۹درصد لیسانس و بالاتر بودند. علاوه براین نتایج پژوهش رابطه معنی داری بین میزان مشارکت در ورزش همگانی با وضعیت اجتماعی- اقتصادی، سطح تحصیلات، تراکم خانواده، وضعیت اقتصادی افراد شرکت کننده نشان داد. بنابراین به نظر میرسد شرکت کنندگان در فعالیت ورزش همگانی عمدتا از طبقات متوسط و متوسط به پایین هستند.

خانم اعظم رجبی(۱۳۹۲) در پایان نامه خود -اخذ درجه کارشناسی ارشد-پژوهشی با عنوان تأثیر تحریم اقتصادی بر رفاه اجتماعی مردم(مطالعه شهر تهران) انجام داده است.یافته های تحقیق نشان داده است که وضعیت زندگی مردم بعد از تحریم بدتر شده است، قدرت خرید و درآمد آنها کاهش یافته است. میزان دسترسی مردم به برخی کالاها کاهش پیدا کرده، همچین وضعیت امکانات بهداشتی و درمانی و کیفیت آنها نسبت به قبل از تحریم بدتر شده است. یافته های تأثیر تحریم ها بر رفاه ذهنی هم به این صورت است که بعد از تحریم احساس محرومیت نسبی مردم بیشتر ده است، احساس شادی مردم کمتر شده و وقت کمتری را برای شاد بودن درکنار خانواده دارند، احساس رضایت از زندگی آنها کاهش پیدا کرده و احساس نگرانی زیادی در مورد آینده و وضعیت شغلی و مالی خود دارند. نتیجهای که میتوان داشت این است که تحریم ها تأثیر زیادی بر رفاه عینی و ذهنی مردم داشته است و رفاه اجتماعی مردم ایران را کاهش داده است، اگر هدف تحریم اقتصادی را تحت فشار قرار دادن مردم کشور مورد تحریم بدانیم این هدف در مورد ایران محقق شده است و با نظر سنجی از مردم میتوان تأثیر داشتن تحریم در رفاه اجتماعی را مورد تأیید قرار دهیم.

اسلامی و همکاران(۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی نقش وضعیت اجتماعی- اقتصادی (SES) در انگیزه مشارکت شهروندان به ورزش همگانی- تفریحی پرداختهاند.نتایج نشان داد که بین وضعیت اقتصادی اجتماعی با انگیزه مشارکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و از بین مولفه های اقتصادی

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

اجتماعی به ترتیب طبقه اقتصادی، میزان درآمد و تحصیلات والدین پیشبینی کننده قویتری برای انگیزه مشارکت ورزشی در بین شهروندان شهر مشهد بوده است.

رفیعی و شیری(۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان تحلیل جامعه شناختی شاخصهای توسعه اقتصادی- اجتماعی در دوره پساتحریم،به این نتیجه رسیده اند که وضعیت ابعاد و مولفه های اجتماعی و اقتصادی توسعه (وضعیت فقر، وضعیت آموزش، وضعیت تورم، امنیت، اشتغال، واردات، صادرات، مصرف و وضعیت سرمایه گذاری) در دوران قبل و پس از تحریم به طور معنی داری متفاوتند،به صورتی که نتیجه نهایی تحقیق حاکی از آن است که نه تنها توسعه اجتماعی و اقتصادی ایران پس از تحریم روند نزولی و کاهشی نداشته، بلکه در بسیاری از ابعاد و مولفه های اجتماعی و اقتصادی توسعه از جمله امنیت، آموزش، صادرات، پس انداز و سرمایه گذاری، رشد و ارتقا نیز وجود داشته است و از سوی دیگر وضعیت فقر و تورم نیز کاهش یافته است.

لیدرمن و همکاران (۲۰۰۷) در بررسی ابعاد تحریم اقتصادی علیه ایران از سوی کشورها و نهادهای بین المللی به این نتیجه رسیده است که تحریم ها از مسیر کانالهایی نظیر قرارداد کشتی ها، قرارداد بیمه و نهادهای مالی بر کسب و کار در ایران تأثیر معناداری می گذارد و در نهایت تجارت خارجی ایران راتحت تاثیر قرار می دهد.

باتوجه به پژوهش های صورت گرفته اکثر موارد وضعیت اقتصادی- اجتماعی را در انتخاب نوع ورزش، تجارت، و متغیرهای کلان اقتصادی را مورد مطالعه قرار دادهاند و کمتر پژوهشی دیده میشود که بر اثرات تحریم بر طبقات اجتماعی پرداخته باشد.

روش پژوهش:

روش پژوهش حاضر، توصیفی از نوع همبستگی است و جامعه آماری نیز طبقهای از طبقات متوسط اجتماعی یعنی پرستاران می باشد که در شهرستان اردستان در بیمارستان حدود ۶۵ نفر پرنسل پرستاری حضور داشتند. به دلیل محدود بودن جامعه حجم نمونه از کلیه نفرات انتخاب شدند و توزیع پرسشنامه نیز بصورت تصادفی ساده صورت گرفت.

ابزار اندازه گیری وضعیت اجتماعی- اقتصادی پرسشنامه قدرت نما(۱۳۹۲) بود که شامل ۴ مؤلفه (میزان درآمد(طیف۵ درجه ای لیکرت:خیلی ناکافی تا خیلی کافی)، طبقه اقتصادی(طیف۵ درجه لیکرت: خیلی پایین تا خیلی بالا) ، وضعیت مسکن(طیف ۶درجه لیکرت: خیلی پایین تا خیلی بالا

فصلنامه علمی -پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

و هیچ کدام) و تحصیلات(طیف رتبه ای زیر دیپلم تا دکترا)میباشد. همچنین در خصوص تأثیرات تحریم نیز دو سوال محقق ساخته با طیف ۵ درجه لیکرت(خیلی خوب- خوب، متوسط، ضعیف، خیلی ضعیف) به پرسشنامه اضافه شد، و پس از تأیید روایی آن از سوی اساتید برجسته جامعه شناسی، از طریق آزمون ضریب آلفای کرونباخ پایایی آن با مقدار۰/۸۵۹= نیز مورد تأیید قرار گرفت.

به منظور تعیین کفایت نمونه گیری ضریب KMO محاسبه میشود. به منظور اطمینان از تأثیر سوالات پرسشنامه از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شد و به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از شاخص های توصیفی و آزمونهای آماری ضریب همبستگی پیرسون انجام و آزمون رگرسیون چندگانه خطی جهت بررسی تأثیر بین متغیرهای پژوهش استفاده می گردد. همچنین انجام ازمونهای آماری با استفاده از نرم افزارSPSS۱۹ انجام میگیرد.

یافته های توصیفی:

ویژگیهای جمعیت شناختی پاسخ دهندگان: ویژگیهای جمعیت شناختی پرستاران بر اساس وضعیت، جنسیت،سن، تأهل، نوع استخدام، تحصیلات، شغل پدر، در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول۱. ویژگیهای جمعیت شناختی

ویژگی های جمعیت شناختی	طبقات	فراوانی	درصد
جنسییت	مرد	۱۶	۶/۲۴
	زن	۴۹	۴/۷۵
تأهل	مجرد	۱۲	۵/۱۸
	متاهل	۵۳	۵/۸۱
شغل	کارمند	۱۸	۷/۲۷
	کارگر	۱	۵/۱
	معلم	۶	۲/۹
	پزشک	۲	۱/۳
	پرستار	۱۴	۵/۲۱
	شغل آزاد	۹	۸/۱۳
	بازنشسته	۱۵	۱/۲۳

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

سطح تحصیلات	دیپلم و زیر دیپلم	۲	۱/۳
	فوق دیپلم	۵	۷/۷
	لیسانس	۵۱	۵/۷۸
	فوق لیسانس	۵	۷/۷
	دکترا	۲	۱/۳
سن	۲۰ تا ۳۰سال	۱۶	۶/۲۴
	۳۱ تا ۴۰سال	۳۱	۷/۴۷
	۴۱ تا ۵۰ سال	۱۶	۶/۲۴
	بالاتر از ۵۱	۲	۱/۳
نوع استخدام	رسمی	۳۵	۸/۵۳
	پیمانی	۱۰	۴/۱۵
	قراردادی	۱۴	۵/۲۱
	کارآموز و گذران طرح	۶	۲/۹

طبق نتایج جدول ۱ مشخص شده است که ۲۴/۶ درصد شرکت کنندگان مرد و ۷۶/۴درصد آنها زن میباشند. در خصوص وضعیت تأهل ۸۱/۵ درصد پاسخگویان متاهل و ۱۸/۵ درصد مجرد بودند. در خصوص شغل پدر ۲۷/۷درصد شغل پدرکارمند،۱/۵ درصد کارگر، ۹/۲درصد معلم،۳/۱ پزشک، ۲۱/۵درصد پرستار، ۱۳/۸درصد شغل آزاد، ۲۳/۱درصد نیز پدر بازنشسته دارند.۳/۱درصد پاسخ دهندگان دارای تحصیلات زیردیپلم و دیپلم، ۷/۷درصد تحصیلات فوق دیپلم، ۷۸/۵درصد تحصیلات لیسانس، ۷/۷ درصد تحصیلات فوق لیسانس و ۳/۱درصد تحصیلات دکترا دارند از بین این افراد ۲۴/۶درصد پاسخگویان سن ۲۰تا۳۰ سال، ۴۷/۷ درصد سن ۳۱ تا۴۰ سال، ۲۴/۶ درصد سن ۴۱تا۵۰ سال و ۳/۱درصد دارای سن بالاتر از ۵۱ سال داشتند. از بین این افراد ۵۳/۸ درصد پاسخگویان نوع استخدام رسمی، ۱۵/۴درصد پیمانی، ۲۱/۵درصد نوع استخدام قرار دادی و ۹/۲درصد نیز به عنوان کارآموز و گذران طرح مشغول به خدمتاند.

نتایج جدول۲. در خصوص وضعیت اجتماعی- اقتصادی شرکتکنندگان در تعیین طبقه اقتصادی را نشان میدهد.

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

جدول۲. طبقه اقتصادیses پرستاران پاسخ دهنده

طبقه اقتصادی	فراوانی	درصد فراونی	درصد تجمعی
طبقه پایینses	۴	۲/۶	۲/۶
طبقه متوسط به پایین ses	۲۳	۴/۳۵	۵/۴۱
طبقه متوسط ses	۳۳	۸/۵۰	۳/۹۲
طبقه متوسط به بالاses	۵	۷/۷	۰/۱۰۰
طبقه بالا ses	۰	۰	

همانگونه که طبق جدول مشخص شد، ۶/۲درصد شرکت کنندگان در طبقه پایینses، ۳۵/۴ درصد شرکت کنندگان در طبقه متوسط به پایین ses،۵۰/۸ درصد شرکت کنندگان در طبقه متوسط ses و ۷/۷ درصد شرکت کنندگان در طبقه متوسطروبه بالا ses قرار داشتند.و هیچ کدام از شرکت کنندگان در این پژوهش وضعیت اقتصادی و اجتماعی خود را طبقه بالایSES نمیدانستند.

آزمون کامو و بارتلیت

به منظور تعیین کفایت نمونه گیری ضریب kmo محاسبه شد.در جدول زیر آمده است؛

جدول۳. کفایت نمونه آرمون کمو و بارتلیت

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.500
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	20.293
	df	1
	Sig.	.000

مقدار محاسبه شده ۰/۵ را نشان میدهد و طبق تعاریف مقادیر ۰/۵ الی ۰/۷ نیز قابل قبول میباشند. لذا حجم نموه برای بررسی قابل قبول فرض میشود.

آزمون تی تک نمونه

در ادامه بررسی ها به منظور اطمینان از تأثیر سوالات پرسشنامه از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شده، نتایج در جدول ۴. نشان داده شده است.

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

جدول ٤. آزمون تی تک نمونه‌ای برای سوالات پرسشنامه

	ارزش۳					
	آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین‌ها	بازده فاصله اطمینان در سطح۹۵٪	
					دامنه پایین	دامنه بالا
فکر میکنید درآمد شما (یا خانواده تان) به چه میزان برای هزینه زندگی تان کفایت میکند؟	-۳/۹۱۴	۶۴	۰/۰۰۰	-۰/۴۴۶	-۰/۶۷۳	-۰/۲۱۸
اگر مردم را به ۵ طبقه اقتصادی تقسیم کنند، خانواده خود را در کدام طبقه جای میدهید؟	-۴/۴۵۱	۶۴	۰/۰۰۰	-۰/۴۰۰	-۰/۵۷۹	-۰/۲۲۰
میزان تحصیلات پدرشما در کدام طبقه جای میگیرد؟	-۴/۸۱۳	۶۴	۰/۰۰۰	-۰/۷۵۳	-۱/۰۶۶	-۰/۴۴۰
میزان تحصیلات مادر شما در کدام طبقه جای میگیرد؟	-۱۳/۴۹۲	۶۴	۰/۰۰۰	-۱/۴۱۵	-۱/۶۲۵	-۱/۲۰۵
اگر شما (خانواده تان) مالک مسکن هستید قیمت مسکن هستید، قیمت مسکن خود را چگونه ارزیابی میکنید؟	۰/۵۵۳	۶۴	۰/۵۸۲	۰/۰۷۶	-۰/۲۰۱	۰/۳۵۵
اگر شما (یا خانواده تان) مالک مسکن نیستید، توانایی مالی خود را برای خرید مسکن در چه حد میدانید؟	۴/۵۸۵	۶۴	۰/۰۰۰	۰/۴۶۱	۰/۲۶۰	۰/۶۶۲
سطح رفاه خانواده شما قبل از اعمال تحریم ها و تغییر سیاست های اقتصادی داخل کشور در چه حد بوده است؟	۱/۶۴۰	۶۴	۰/۱۰۶	۰/۴۴۶	-۰/۰۹۷	۰/۹۸۹
سطح رفاه شما پس از اعمال تحریم ها و تغییر سیاستهای اقتصادی داخل کشور در چه حد است؟	-۵/۵۷۳	۶۴	۰/۰۰۰	۰/۵۸۴	۰/۷۹۴	-۰/۳۷۵

با توجه به جدول فوق مشاهده میشود که دامنه بالا و دامنه پایین منفی می‌باشند و نشان میدهد در سطح اطمینان ۰/۹۵ درصد، اگر مقدار سطح معناداری(Sig) بزرگتر از سطح خطا (۰/۰۵) باشد، میانگین کمتر از۳ و درصورتی‌که سطح معناداری کوچکترازسطح خطا (۰/۰۵) باشد، میانگین بیشتر از۳خواهد بود آزمون سوالات پرسشنامه در نمونه مورد مطالعه در سطح قابل قبولی قرار دارند.

یافته های استنباطی

به منظور تخمین روابط در بین منغیرهای موجود در مدل پژوهش، از آزمون ضریب همبستگی

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

پیرسون استفاده میشود. هدف از آزمون ضریب همبستگی، بررسی روابط در بین وضعیت اقتصادی- اجتماعی و تحریم اقتصادی در بین پرستاران شهرستان اردستان می باشد که در صورت تایید رابطه بین دو متغیر میتوان به بررسی میزان تأثیر تحریم ها بر درآمد، مسکن و طبقه اقتصادی- اجتماعی و فرضیه های تحقیق نیز پرداخت.

جدول۵. ضریب همبستگی پیرسون رابطه بین وضعیت اقتصادی- اجتماعی و تحریم

متغیر	آماره	وضعیت اقتصادی- اجتماعی	تحریم اقتصادی
وضعیت اقتصادی اجتماعی	ضریب همبستگی	۱	
	سطح معناداری		
تحریم اقتصادی	ضریب همبستگی	۵۷۰/۰*	۱
	سطح معناداری	۰۰۰/۰	

در سطح معناداری P<۰۱/۰

همانگونه که در جدول ۵. مشاهده میشود، دو متغیر با ضریب همبستگی r=۵۷۰/۰ و در سطح معناداری sig=۰۰/۰ با یکدیگر رابطه دارند. لذا به بررسی فرضیههای تحقیق میپردازیم:

در جهت پیشبینی تأثیر متغیر مستقل و وابسته آزمون رگرسیون چندمتغیره مورداستفاده قرار میگیرد.

جدول ٦. خلاصه جدول رگرسیون تاثیر تحریم بر وضعیت اقتصادی- اجتماعی

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل‌شده	درصد خطای تخمین دوربین واتسون
۶۷۰/۰	۴۴۹/۰	۴۲۲/۰	۱۰۴/۱

طبق نتایج جدول فوق ضریب همبستگی تاثیر تحریم بر وضعیت اقتصادی اجتماعی (درآمد- طبقه اقتصادی، وضعیت مسکن) ۰/۶۷۰ گزارش‌شده است یعنی درواقع حدود۶۷ درصد از واریانس متغیر وابسته یعنی وضعیت اقتصادی- اجتماعی از طریق متغیر مستقل یعنی تحریم ها علیه ایران تبیین و توجیه شده است. و ضریب تعیین برابر۰/۴۴۹ گزارش‌شده است این یافته بدین معناست که متغیرهای وارد شده به معادله تنها توانسته است ۴۴ درصد ازواریانس تغییرات مربوط به متغیروابسته راتبیین کند. چنانچه آماره دوربین- واتسون در بازه قابل‌قبول ۱/۵ تا ۲/۵ قرار گیرد عدم همبستگي بین خطاها پذیرفته میشود. با توجه به اینکه آماره دوربین واتسون برابر ۱/۱۰۴ است، بنابراین می توان گفت که عدم همبستگي بین خطاها پذیرفته نمیشود

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

جدول۷. نتایج تحلیل واریانس یک طرفه(آنوا)

	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری
رگرسیون	۵۹۵/۶۰	۳	۱۹۸/۲۰	۵۵۶/۱۶	۰۰۰/۰
اختلاف	۴۲۰/۷۴	۶۱	۲۲۰/۱	-	-
کل	۰۱۵/۱۳۵	۶۴	-	-	-

نتایج جدول۷.آزمون معناداری، ضریب تعیین را نشان می‌دهد ازآنجاکه مقدار خطای آزمون F برابر است با نسبت متوسط واریانس رگرسیون به متوسط واریانس باقی‌مانده که برابر ۱۶/۵۵۶ و سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ است. پس متغیرهای مستقل یعنی تحریم بر علیه ایران توانسته است به‌خوبی متغیر وابسته یعنی وضعیت اقتصادی- اجتماعیses را تبیین کند و یا به عبارتی متغیر مستقل توان پیش‌بینی متغیر وابسته را دارد.

جدول۸. نتایج ضریب رگرسیون چند متغیره تاثیر تحریم اقتصادی بر وضعیت دارمد- طبقه اقتصادی اجتماعی و تهیه مسکن

متغیر پیش‌بین	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد	آزمون T	P معناداری
	B	SE	BETA		
مقدار ثابت	۴۳۴/۲	۶۴۲/۰	-	۷۹۲/۳	۰۰۰/۰
میزان درآمد	۶۲۷/۰	۲۰۶/۰	۳۹۷/۰	۰۴۷/۳	۰۰۳/۰
وضعیت طبقه اقتصادی- اجتماعی	۶۹۰/۰	۲۴۷/۰	۳۴۴/۰	۷۹۴/۲	۰۰۷/۰
تهیه مسکن	۰۰۷/۰	۰۶۸/۰	۰۱۱/۰	۱۰۵/۰	۹۱۷/۰

نتایج آزمون فرضیه ها

طبق فرضیه۱:تحریم های اقتصادی بر میزان درآمد پرستاران تأثیر معناداری داشته است. با توجه به جدول(۶) می‌توان بیان کرد ضریب تعیین برابر (۰/۴۴۹) و در جدول (۷)سطح معناداری رابطه بین دومتغیر (۰/۰۰) گزارش‌شده است و وجود رابطه مستقیم بین دومتغیر به‌دست‌آمده است. در جدول(۷) با آزمون معناداری ضریب تعیین با توجه به مقدار تحلیل واریانس گزارش‌شده (F=۱۶/۵۵۶) و آزمون تی متناظر با تاثیر تحریم بر میزان درآمد در جدول (۸)، (۳/۰۴۷) گزارش‌شده است .میتوان نتیجه گرفت که این رابطه با اطمینان ۹۵٪ و در سطح خطای ۰/۰۵ درصد به‌گونه‌ای معنیدار توان تبیین واریانس (میزان

فصلنامه علمی -پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

درآمد) را دارد. در تحلیل رگرسیون طبق جدول (۸) در سطح معناداری (۰/۰۰۰) ، سهم(بتا) یعنی میزان تأثیرگذاری تحریم علیه ایران بر درآمد پرستاران برابر(۰/۳۹۷)میباشد. بنابراین فرضیه اول تحقیق در سطح معناداری قرار دارد بدین معنا که تحریم های اقتصادی علیه ایران بر میزان درآمد پرستاران تأثیر معناداری وجود دارد .

طبق فرضیه ۲: تحریم های اقتصادی بر طبقه اجتماعی- اقتصادی پرستاران تأثیر معناداری داشته است. با توجه به جدول(۶) می‌توان بیان کرد ضریب تعیین برابر (۰/۴۴۹) و در جدول (۷)سطح معناداری رابطه بین دومتغیر (۰/۰۰) گزارش‌شده است و وجود رابطه مستقیم بین دومتغیر به‌دست‌آمده است. در جدول(۷) با آزمون معناداری ضریب تعیین با توجه به مقدار تحلیل واریانس گزارش‌شده (F=۱۶/۵۵۶) و آزمون تی متناظر با تاثیر تحریم بر وضعیت طبقه اقتصادی-اجتماعی در جدول (۸) ، (۲/۷۹۴) گزارش‌شده است .میتوان نتیجه گرفت که این رابطه با اطمینان ۹۵٪ و در سطح خطای ۰/۰۵ درصد به‌گونه‌ای معنیدار توان تبیین واریانس (وضعیت اقتصادی- اجتماعی) را دارد. در تحلیل رگرسیون طبق جدول (۸) در سطح معناداری (۰/۰۰۷) ، سهم(بتا) یعنی میزان تأثیرگذاری تحریم علیه ایران بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی پرستاران برابر(۰/۳۴۴)میباشد. بنابراین فرضیه دوم تحقیق در سطح معناداری قرار دارد بدین معنا که تحریم های اقتصادی علیه ایران بر وضعیت اقتصادی- اجتماعی پرستاران تأثیر معناداری وجود دارد.

در فرضیه ۳. تحریم های اقتصادی بر وضعیت مسکن پرستاران تأثیر معناداری داشته است. با توجه به جدول(۶) می‌توان بیان کرد ضریب تعیین برابر (۰/۴۴۹) و در جدول (۷)سطح معناداری رابطه بین دومتغیر (۰/۰۰) گزارش‌شده است و وجود رابطه مستقیم بین دومتغیر به‌دست‌آمده است. در جدول(۷) با آزمون معناداری ضریب تعیین با توجه به مقدار تحلیل واریانس گزارش‌شده (F=۱۶/۵۵۶) اما آزمون تی متناظر با تاثیر تحریم بر تهیه مسکن در جدول (۸) ، (۰/۱۰۵) گزارش‌شده که مقدار کمی است. می توان نتیجه گرفت که این رابطه با اطمینان ۹۵٪ و در سطح خطای ۰/۰۵ درصد به‌گونه‌ای معنی دار توان تبیین واریانس (تهیه مسکن) را ندارد. در تحلیل رگرسیون طبق جدول (۸) در سطح معناداری (۰/۹۱۷) ، سهم(بتا) یعنی میزان تأثیرگذاری تحریم اقتصادی علیه ایران بر تهیه مسکن برابر(۰/۰۱۱)می باشد. بنابراین فرضیه سوم تحقیق در سطح معناداری قرار ندارد بدین معنا که تحریم های اقتصادی علیه ایران بر وضعیت تهیه مسکن پرستاران تأثیر وجود ندارد.

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

نتیجه گیری و پیشنهادات

تحریم جزیی از دیپلماسی بین المللی حاکم بر جهان کنونی است که از سوی کشورهای تحریمکننده به عنوان ابزاری غیرنظامی برای اجبار دولتهای کشورهای هدف جهت انجام واکنش مورد نظر اعمال میشود. در سالهای پس از انقلاب اسلامی چندین دهه است که کشور ایران مورد تحریم های سیاسی و اقتصادی از سوی آمریکا و شورای امنیت جهانی قرار گرفته است. و از انجا که تشدید تحریم ها و گسترش نابسامانی‌های اقتصادی منتج از آن در کاهش سرمایه اجتماعی بیش از قبل تأثیرگذار بوده است. تنزل جایگاه حاکمیت به تأمین کننده مایحتاج اولیه مردم؛ افزایش بیکاری؛ کاهش قدرت خرید خانوارها؛ صف‌بندی خانوارها برای دریافت مایحتاج روزانه، اقلام اساسی و بطور کلی حل و فصل نظام معیشت خود و برخی معضلات دیگر همگی می‌توانند از پیامدهای راهبردی تحریم های اعمال شده علیه ایران باشند. تحریم ها موضوع جدیدی برای جامعه ایران نیستند و «زندگی تحریمی» بخشی از حیات جامعه ایران در طول چهار دهه اخیر بوده است. از سویی دیگر شناخت تاثیر تحریم بر گروههای تشکیل دهنده طبقه متوسط ایران و به خصوص ویژگیهاي اين گروهها براي درك روندهاي جاري در كشور اهميت زيادي دارد تصمیمات طبقه متوسط از موضوعات راهبردی و محوری در جامعه سیاسی ایران امروز است. زیرا در شرایط کنونیِ بحران اقتصادی در کشور و تحریم ها، طبقه متوسط جدید از اصلیترین اقشار آسیب پذیر جامعه شناخته شد. در واقع تحریم های اقتصادی، بر طبقه متوسط جدید، زمینه ساز تضعیف و سرخوردگی و یا قدرتگیری و اتحاد ملی و مقاومت در آنها را در بر دارد، اینکه آنها با تصمیمات خود «چگونه با بحرانها مواجه می‌شوند»، «چگونه تصمیم می‌گیرند» و در نهایت «چه سرنوشتی را برای جامعه رقم می‌زنند»، حائض اهمیت است.

هدف از این پژوهش مطالعه تحریم اقتصادی علیه ایران و بررسی تأثیر آن بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی (SES) طبقه متوسط جدید (مطالعه موردی پرستاران) بود. نتایج نشان داد۶/۲درصد شرکت کنندگان در طبقه پایینses، ۳۵/۴ درصد در طبقه متوسط به پایین ses،۵۰/۸ درصد در طبقه متوسط ses و ۷/۷ درصد شرکت کنندگان در طبقه متوسط روبه بالا ses قرار داشتند.و هیچ کدام از شرکت کنندگان در این پژوهش وضعیت اقتصادی و اجتماعی خود را طبقه بالایSES نمیدانستند.

طبق فرضیه اول تحریم های اقتصادی بر میزان درآمد پرستاران تأثیر معناداری داشته است. در تحلیل رگرسیون با توجه به خروجی جدول(۸) مشاهده شد سطح معناداری(۰/۰۰)میباشد و سهم(بتا) یعنی میزان تأثیرگذاری تحریم اقتصادی علیه ایران بر درآمد پرستاران برابر (۰/۳۹۷)بود و فرضیه اول تحقیق

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

در سطح معناداری قرار دارد بدین معنا که تحریم اقتصادی علیه ایران بر وضعیت درآمد طبقه شغلی پرستاران شهرستان اردستان تأثیر دارد.و فرضیه اول تأیید شد این نتیجه با نتیجه رجبی(۱۳۹۲) رفیعی و شیری(۱۳۹۶)، لیدرمن(۲۰۰۷) همسو میباشد. از انجا که درگیر شدن در نظام معیشتی می‌تواند هر چه بیشتر این طیف از نیروهای اجتماعی را از نظام دانایی، تولید دانش، گسترش فرهنگ، دموکراسی‌خواهی و اصلاح وضع موجود دورتر نماید لذا پیشنهاد میشود در جهت کاهش فقر و توسعه عدالت اقتصادي با رویکرد رفع فقر از طریق رشد اقتصادي طبقه پرستاران، تسهیلاتی چون افزایش دسترسي به اعتبار به خصوص وامهاي خرد؛ تمرکز تدریجي سیاستهاي حمایتي دولت در نظام تامین اجتماعي با ایجاد چترحمایتي براي گروههاي مورد هدف و جلوگیري از توزیع فراگیر یارانههاي نقدي و غیرنقدي ؛ اصلاح شیوههاي تامین مالي طرح سلامت به منظور پایدارسازي طرح؛ ساماندهي منابع قرضالحسنه نظام بانکي در چارچوب طراحي یک نظام تامین مالي خرد به منظور کاهش فقر و بهبود معیشت اقشار کم درآمد، بیش از پیش مورد توجه مسئولان قرار گیرد.

نتیجه فرضیه دوم نشان تحریم های اقتصادی بر طبقه اجتماعی- اقتصادی پرستاران تأثیر معناداری داشته است. در تحلیل رگرسیون طبق جدول (۸) در سطح معناداری (۰/۰۰۷) ، سهم(بتا) یعنی میزان تأثیرگذاری تحریم علیه ایران بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی پرستاران برابر(۰/۳۴۴)میباشد. بنابراین فرضیه دوم تحقیق در سطح معناداری قرار دارد بدین معنا که تحریم های اقتصادی علیه ایران بر وضعیت اقتصادی- اجتماعی پرستاران تأثیر معناداری وجود دارد .این نتیجه با نتایج اسلامی و همکاران(۱۳۹۲)، رضوی و اشکوهطاهری(۱۳۸۹)، رجبی(۱۳۹۲)، همسو است. جوامع انساني به طبقات اجتماعي مختلف تقسیم میشوند و هر کسي بر حسب برخي معیارهاي اقتصادي، تحصیلي، ثروت شخصي و حرفه به طبقه اجتماعي و اقتصادي خاصي تعلق دارد که این طبقات اجتماعي - اقتصادي روي جنبه هاي مختلف زندگي تاثیر دارد افرادي که در طبقات بالاي اجتماعي - اقتصادي قرار دارند از سطوح فعالیت ، بالاتري نسبت به افراد سایر طبقات برخوردارند و بلاشک تحریم های اقتصادی اثرات عظیمی بر جنبههاي اجتماعي، اقتصادي، روانی و خانوادگی ایرانیان گذاشته است.بنابراین لازم است برنامههایی که باعث حمایت و تقویت سرمایه انسانی، اهش و یا تثبیت قیمت برخی کالاهای اساسی که منجر به کاهش فاصله طبقاتی بوجود آمده میشود در دستور کار دولت قرارگیرد.

نتیجه فرضیه سوم نشان داد تحریم های اقتصادی بر وضعیت مسکن پرستاران تأثیر معناداری داشته است. با توجه به تحلیل رگرسیون طبق جدول (۸) در سطح معناداری (۰/۹۱۷) ، سهم(بتا) یعنی میزان

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الاسلامي
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

تأثیرگذاری تحریم اقتصادی علیه ایران بر تهیه مسکن برابر (۰/۰۱۱) میباشدو این مقدار کمی است. بنابراین فرضیه سوم تحقیق در سطح معناداری قرار ندارد بدین معنا که تحریم های اقتصادی علیه ایران بر وضعیت تهیه مسکن پرستاران تأثیر ندارد. این نتیجه با نتیجه اسلامی و همکاران(۱۳۹۲) رجبی(۱۳۹۲) همراستا نمیباشد. بر این اساس می توان مدعی شد تحریم اقتصادی بر تهیمه مسکن تاثیر چندانی نداشته و بیشتر تنظیم بازار تغییر و تحولات نرخ ارز، سکه و شرایط عمومی اقتصاد بر بخش مسکن تاثیر گذارتر بوده است توجه به داشتن حق مسکن مناسب، توانمند ساختن تمام اقشار برای دسترسی به سرپناه مناسب، افزایش موجودی مسکن مطلوب در قالب واحدهای مسکونی استیجاری، اجتماعی و تعاونی از طریق افزایش مشارکت بخش های دولتی، خصوصی و اجتماعی و تأمین سرپناه به عنوان یک اولو یت اجتماعی را پذیرفته است. حق مسکن در قانون اساسی کشورمان نیز به صراحت بیان شده است. براساس اصل ۰۴ قانون اساسی جمهوری اسالمی ایران، داشتن مسکن متناسب با نیاز حق هر فرد و خانوار ایرانی است و دولت نیز موظف است با رعایت اولویت برای آنان که نیازمندترند به ویژه روستانشینان و کارگران زمینه اجرای این اصل را فراهم نماید.

در نهایت با توجه به این مسأله که وضعیت اجتماعي- اقتصادي افراد را به راحتي نمي توان تغییر داد به پژوهشگران توصیه

میگردد تا همانند این پژوهش که به صورت موردي بر روي پرستاران شهرستان اردستان اصفهان صورت گرفت اقدام به شناسایي موارد تاثیر تحریم اقتصادی بر مناطق و طبقات مختلف اجتماعي- اقتصادي در سراسر کشور نمایند تا با پي بردن به انها، بتوان متناسب با پیامدهای آن راهبردیتر عمل کرد و در جهت رفع آن اقدم مناسب صورت داد .

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

منابع

اسلامی، ایوب، محمودی، احمد،خبیری، محمد،نجفیانرضوی، سیدمهدی(۱۳۹۲) نقش وضعیت اجتماعی- اقتصادی (ses) در انگیزه مشارکت شهروندان به ورزشهای همگانی- تفریحی، فصلنامه پژوهشهای کاربردی در مدیریت ورزشی، دوره ۲، شماره۳(۷پیاپی)، صص۸۹-۱۰۴

اپیکچی، محمدحسن (۱۳۸۸/۱/۲۲) چالشهای طبقهٔ متوسط جدید با جهان برگرفته از سایت:
http//www. tabnak. ir/fa/pages/?cid=43055

رضوی، محمدحسین،اشکوه طاهری، رضا(۱۳۸۹). بررسی وضعیت اجتماعی- اقتصادی (ses) افراد شرکت کننده در فعالیت های ورزشی همگانی استان مازندران، فصلنامه مدیریت ورزشی-شماره۵، صص۲۱-۲۴

رجبی، اعظم،(۱۳۹۲) تأثیر تحریم اقتصادی بر رفاه اجتماعی مردم(مطالعه شهر تهران)، پایان نامه -اخذ درجه کارشناسی ارشد- رشته برنامه ریزی اجتماعی دانشگاه تهران

رفیعی، فاطمه ، شیری، طهمورث(۱۳۹۶) تحلیل جامعه شناختی شاخصهای توسعه اقتصادی- اجتماعی در دوره پسا تحریم، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال نهم، شماره۲،صص۲۳-۳۹

زاهدیوفا، سمانه(۱۳۸۸). توسعه رسانه ای و تهدیدات نرم، قم: مجله پگاه حوزه، شماره۲۹۰.

سیف، اللهمراد، خجسته، محمد(۱۳۹۲). ظرفیتها و محدودیتهای مدیریت بحران در صحنه جنگ نرم اقتصادی دشمن علیه جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات راهبردی بسیج ، سال ۱۶، شماره۶، صص۵-۴۸.

سردار نیا،خلیلاله(۱۳۹۲) تأثیر جنگ نرم بر آسیبپذیری و تهدید امنیت اقتصادی ایران (۱۳۹۲-۱۳۸۴)، فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال ششم، شماره ۲۰، صص۵۷-۷۵

شیخاوندی، داور، (۱۳۷۳). جامعهشناسی انحرافات. گناباد: مرندیز.

شریفی، احمدحسین(۱۳۸۹).جنگ نرم، قم، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) چاپ اول.

عراقی، غلامرضا (۱۳۸۶.) «بررسی مفهوم طبقه متوسط جدید و تأثیراتش پس از انقلاب اسلامی»، فصلنامه علوم سیاسی، شماره ۲ (پیاپی ۲۸)

قدرت نما، اکبر، حیدرینژاد، صدیقه، داوودی ایران(۱۳۹۲) رابطه وضعیت اقتصادی- اجتماعی با میزان فعالیت بدنی دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز، نشریه مدیریت ورزشی، شماره ۱۶، صص۵-۲۰

کازرونی،سیدعلیرضا،خضری،اوین(۱۳۹۷)فصلنامه مجلس وراهبرد، سال بیست وپنجم، شماره نودوسه، صص۳۹۳-۴۲۰

میراحمدی،سیدمحمود(۱۳۹۳) تحریم-ها و تأثیر آن بر کسب و کار در ایران، مجله اقتصادی، شماره ۳و۴ خرداد و تیر، صص۲۷-۴۲

محمدی(۱۳۹۷) تحریم اقتصادی و مسئولیت اجتماعی شهروندان https://isr.ut.ac.ir/

مسعودی،فریبا(۱۳۹۴) هدفمندسازی یارانه ها و تاثیر آن بر طبقه متوسط جدید(مطالعهای جامعه شناختی)، فصلنامه سیاست، سال دوم، شماره۵،صص۷۱-۸۸

نوری، مختار(۱۳۹۷). آسیب شناسی پیامدهای راهبردی تحریم ها بر جامعه،نظام سیاسی و کشور، https://riss.ir/ آسیب‌شناسی-پیامدهای-راهبردی-تحریم

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]

Golliard, Mélanie Marilyne (2013). Economic Sanctions: Embargo on Stage, Theory and Empirical Evidence, University of Tampere

Linderman, Michelle, Reema Shour and Chisholm Alex (2007). "International Trade Sanctions against Iran an Overview", International Law Firm.

به این مقاله این‌گونه ارجاع دهید: DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۳۰۳۰۱

مرتضوی امامی زواره، سید علی (۱۴۰۲)، «تحریم اقتصادی علیه ایران و تأثیر آن بر وضعیت اقتصادی – اجتماعی طبقه متوسط جدید (مطالعه موردی پرستاران)» فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، س۱۳، ش۳، پاییز ۱۴۰۲، صص ۲۴-۱.

[Downloaded from priw.ir on 2026-09-13]